

ZNAČAJ NAUČNIH ISTRAŽIVANJA GENOCIDA*

- Doprinos razvoju nauke o genocidu -

Sažetak

U ovom tekstu predmet razmatranja su bitni činioci konstituisanja **nauke o genocidu**, predmet i metod nauke. Bitnu komponentu svake nauke čini i njen naučni jezik koji se sastoji od pojmova i termina, čije je značenje u sistemu te nauke strogo određeno. Posebna pažnja je posvećena društvenoj pojavi - genocidu, kao dijelu i bitnom činiocu društvene stvarnosti, koja se može izučavati i koja se naučno izučava sa stanovišta raznih nauka i naučnih disciplina. S obzirom na to da se radi o društvenoj pojavi, pošto su njeni subjekti - nosioci ljudi, a i žrtve genocida su ljudi, i koja kao pojava ima svoju strukturu i nastaje u jednom procesu, to je ona kao društvena pojava i proces po svim bitnim činiocima i odredbama prvenstveno i pretežno predmet društvenih nauka, odnosno društvene nauke - nauke o genocidu, posebne i samostalne u sistematici društvenih nauka. U brojnim naučnim i drugim tekstovima, uz pojavu genocida se pominje i pojava i pojam holokausta, što je zahtijevalo da ukažemo, prije svega, na terminološku razliku imenovanih pojmova, a ne na pojmovno - sadržajnu razliku.

Najproduktivniji i jedino valjan način sticanja naučnog saznanja je naučno istraživanje, te je u radu ukazano i na njegov značaj kao opšteg, odnosno najopštijeg integralnog i sintetičkog metoda nauke, u okviru koje se, uglavnom, ili manje više nužno primjenjuju gotovo svi metodi istraživanja determinirani svojstvima pojave - predmeta, tipa naučnog istraživanja i pripadnosti nauci - naučnoj disciplini.

Ključne riječi: genocid, holokaust, istraživanja, naučna istraživanja, značaj, nauka, nauka o genocidu.

---

* Tekst je zasnovan na najsavremenijim naučnim saznanjima istraživanja holokausta i genocida, najsavremenijoj metodološkoj literaturi, kao i naučnim istraživanjima Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i na vlastitim naučnim rezultatima istraživanja autora. Na osnovu izloženog teksta autor je održao predavanje na Internacionalnom univerzitetu u Novom Pazaru, 18. aprila 2011, povodom otvaranja Instituta za istraživanje genocida, novoformirane članice tog univerziteta.

Uvod

U svim periodima historije vršeni su genocid i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, nanoseći velike gubitke čovječanstvu. Samo u XX stoljeću desetine miliona ljudi ubijeno je na genocidnoj osnovi. Masakri (masovna ubistva) i drugi zločini su, nažalost, dio ljudske historije od najstarijih vremena.

Na osnovu raspoložive relevantne dokumentacije može se pratiti kontinuitet zločina u Evropi i drugim kontinentima, motivi za njihovo sprovođenje i različiti načini ispoljavanja. Mnoge današnje liberalno-demokratske države su u određenom periodu svoje historije vršile zločine.

U temelje najpoznatijih i danas najstabilnijih nacionalnih država ugrađeni su vjerski, građanski, krstaški i osvajački ratovi, inkvizicije, reformacije i kontrareformacije, rekonkviste, genocid i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Svi ti pokreti ili institucije manipulirali su čovjekom, odnosno njegovim nacionalnim, etničkim i vjerskim obilježjem. Nisu to bile načelne ili apstraktne kontroverze, već konkretni obračuni koji su raspolagali čak i strogo formalizovanim metodama: lomačama, pokršćavanjima, deportacijama, prisilnim protjerivanjem, koncentracionim logorima, gasnim komorama, masovnim grobnicama, misionarstvom, svetim ratovima, svetim alijansama.

XX stoljeće je, nažalost *stoljeće genocida*. Različite grupe (nacionalne, etničke, rasne ili vjerske) doživjele su **kao takve** pokušaj djelimičnog ili potpunog istrebljenja. Bosna i Hercegovina, Sandžak (Srbija i Crna Gora) i Kosovo su, nažalost, višestruko historijsko svjedočanstvo da je dvadeseto stoljeće - *stoljeće genocida*. Njega je obilježila monstruoza neljudska težnja da se istrijebe cijele nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe kao takve, da im se onemogući biološki, kulturni, socijalni i ekološki opstanak.

1. Pretpostavke zasnivanja i razvoja nauke o genocidu s posebnim osvrtom na predmet nauke

Bitni činiooci svake nauke, te shodno tome i naučne discipline, su predmet i metod nauke i naučni jezik koji se sastoji od pojmova i termina, čije je značenje u predmetnoj nauci, naučnoj disciplini strogo određeno. Polazeći od ovih činilaca, otvarajući raspravu o pojavi društvene stvarnosti kao predmetu nauke i njenom otkrivanju, identifikovanju, definisanju i razlikovanju od drugih pojava - predmeta nauka - naučnih disciplina otvara se jedno složeno pitanje, koje glasi: **kako posmatrati i tretirati jednu izrazito složenu pojavu**, čiji su činiooci

raznorodni i raznovrsni, dinamični i razvojni kao segment jedne nauke ili kao predmet posebne naučne discipline ili čak kao samostalne nauke u sistematici nauke uopšte, što prevazilazi istraživačko polje društvenih i humanističkih nauka.

Genocid je najteži oblik zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. To je najsloženija društvena pojava, pri čemu se, s tim u vezi, postavlja nekoliko pitanja, kao što su, pored ostalog: kakva je to pojava, zašto je riječ o najsloženijoj pojavi i što je to što je čini takvom da je kvalifikujemo najsloženijom. To je pojava u kojoj su prisutne raznorodne komponente, komponente prirodnih, psiholoških i društvenih činilaca, zbog čega se može govoriti o pojavi genocida kao predmetu posebne i samostalne nauke u okviru koje se mogu otkriti i identifikovati raznorodni i raznovrsni činioци kao specifični predmeti posebnih i specifičnih naučnih disciplina u okviru nauke o genocidu, kao što su: historija genocida, sociologija genocida, psihologija genocida, politika genocida, pravne nauke - naučne discipline o genocidu, kriminologija genocida, filozofija genocida, antropologija genocida, patologija genocida, prirodne nauke - naučne discipline o genocidu, fizika genocida, itd, itd.

U prilog navedenim tvrdnjama neophodno je ukazati na pojavu genocida kao predmeta posebne i samostalne nauke.

Genocid je, po definiciji, najteži, najkompleksniji i najgнусniji oblik zločina u historiji čovječanstva i jedan od najsloženijih društvenih procesa i pojava, projiciran u vremenu i prostoru kao proces koji je rezultat (kolektivne) ideologije, politike i prakse, koji ima svoje faze, sistematski i planski karakter, širi kontekst, dinamiku i intenzitet i koji se vrši u kontinuitetu (nad nezaštićenim, bespomoćnim, nedužnim i nenaoružanim žrtvama, odabranim samo zato što pripadaju nekoj, po međunarodnom pravu, zaštićenoj grupi, koja je meta napada samo zbog takve pripadnosti), kao niz međusobno funkcionalno povezanih različitih djela, počinjenih od velikog broja organizovano udruženih učesnika u procesu koji karakteriše planiranje, pripremanje, organizovanje i izvođenje, uz potpunu saglasnost, koordinaciju, neposredno učešće i kontrolu najviših državnih organa vlasti, što je karakteristično i za genocid nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini na kraju XX stoljeća. Nesumnjivo je da se radi o pojavi koju najneposrednije proizvodi i iza koje stoji najmoćniji politički subjekt - država, koja planira, priprema, organizuje i usmjerava (neposredno i posredno) **masovno (masovnije) učešće naroda**. Bez masovnijeg učešća stanovništva genocid nije moguć, jer je to pojava, koja, pored ostalog, podrazumijeva masovnost, kako na strani žrtve, tako i kolektivitet na strani izvršioca, pri čemu je u masovnom broju narod direktno uključen u (iz)vršenje genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Kada je riječ, primjera radi, o masovnijem učešću naroda u genocidu,

tako je samo u genocidu nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici, jula 1995, koga su, prema Presudi Međunarodnog suda pravde u procesu *Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore* (2007.), “**osmislili i izvršili**” **bosanski Srbi**, čime je Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) oslobođena od odgovornosti za genocid u Bosni, prema istraživanjima Vlade Republike Srpske, učestvovalo (po raznim osnovama i na razne načine) preko 25.000 Srba.

Genocid (“**u svim historijskim razdobljima je nanosio velike štete čovječanstvu**”) je samostalna, samosvojna i prepoznatljiva društvena pojava - proces, veoma složena, rasprostranjena i dovoljno društveno značajna pojava - proces koji se može empirijski identifikovati i naučno istraživati i naučno saznavati kao jedinstvo raznovrsnog na raznim prostorima i u raznim vremenima. To je, istovremeno organizovana, ciljna i svrsishodna pojava - proces, koji po svom sadržaju, usmjerenosti i intenzitetu ima bitne negativne odredbe, te kao takav se može empirijski identifikovati i misaono shvatiti kao poseban društveni realitet, odnosno činilac društvene stvarnosti, koji se razlikuje od drugih društvenih realiteta - pojava i procesa u ljudskom društvu.

Genocid je izrazito složena empirijska pojava društvene stvarnosti, dinamična struktuirana i razvojna pojava, u čijem se sadržaju nalaze brojni i raznovrsni činiooci, koji su aktuelno, potencijalno i perspektivno predmet naučnih istraživanja i izučavanja brojnih, raznorodnih i raznovrsnih nauka i naučnih disciplina. S tim u vezi, može se govoriti o raznim dimenzijama i aspektima društvenog i naučnog interesovanja i interesa i naučnih saznanja do kojih se dolazi kroz proces naučnih istraživanja u okvirima raznih i raznovrsnih nauka i naučnih disciplina.

Imajući u vidu predmet nauke uopšte, može se govoriti o **nauci o genocidu**, čiji je predmet proučavanja opštost, pravilnost i zakonitost kretanja i razvoja genocida u Evropi i svijetu, s ciljem njenog naučnog objašnjenja i naučne prognoze. Posmatrajući nauku o genocidu kao složenu, posebnu i samostalnu nauku, koja se sastoji iz više naučnih disciplina, koje imaju svoj predmet i metod, teško je govoriti o jedinstvenoj konzistentnoj i koherentnoj teoriji te posebne i samostalne nauke, te je cjelishodnije izgrađivati, na bazi empirijskih naučnih istraživanja i generalizacije rezultata empirijskih istraživanja, i razvijati teorije srednjeg obima, odnosno dometa, koje mogu poslužiti kao postulativna osnova indukcije i generalizacije jedne relativno jedinstvene teorije kao bitnog činiooca nauke o genocidu.

U procesu identifikacije predmeta nauke o genocidu oslanjamo se na bitne naučno-teorijske i metodološko-metodske osnove i izvore:

- 1) na postojeće naučno-teorijske definicije pojave i pojma genocid;

- 2) na izučavanju naučnih i drugih saznanja o genocidu;
- 3) na analizi naučnih metodoloških istraživanja genocida, pomoću kojih se dolazi do naučnih i metodoloških saznanja o genocidu kao pojavi i procesu;
- 4) proučavanju i analizi kategorijalno-pojmovnog sistema u istraživanju i naučnom saznanju genocida.

Kada je riječ o postojećim definicijama pojma i pojave genocida potrebno je ukazati na postojanje brojnih definicija pojave genocida, koje su usmjerene i orijentisane prvenstveno interesovanjem i interesima nauke, odnosno naučne discipline, za čije potrebe se vrši definisanje i izvodi definicija. Zbog navedene činjenice se i ne može govoriti o jedinstvenoj definiciji iz razloga što svaka nauka, odnosno naučna disciplina naglašava posebnost i specifičnost odredbi shodno njenom predmetu istraživanja i potrebama sopstvenog, funkcionalnog i svrsishodnog naučnog saznanja. Nažalost, ne postoji puna i potpuna saglasnost autora o definiciji naučnog pojma i društvenog realiteta genocid. Imajući u vidu da je naučna definicija vrhunski domet naučno-teorijskog rada, a da metodologija nauke - naučne discipline utvrđuje bitne norme, pravila, kriterije, principe i odredbe valjane logičke i naučne definicije, to nas obavezuje da kodifikovana, opštevažeća pravila moramo, shodno posebnostima i specifičnostima genocida, kao društvene pojave i procesa, koji je predmet posebne nauke, u potpunosti je uvažavati i shvatati kao predmet posebne i samostalne nauke u procesu definisanja.

Zadatak je metodologije da obezbijedi uslove izgrađivanja i verifikacije definicije predmeta nauke o genocidu, ali i ne samu izgradnju definicije. Taj zadatak pripada teoriji nauke i naučno i stručno zasnovane prakse. Kako smo to prethodno naveli, metodologija nauke, odnosno naučne discipline, utvrđuje pravila logički valjane definicije, koja treba da ispuni svaka naučna definicija ili bar ona koja pretenduje i teži konstituisanju valjane logičke i naučne definicije. Pri tome valjana definicija pojma i termina, a time i realiteta koji se zamišlja i iskazuje odgovarajućim pojmom i terminom, omogućava utvrđivanje kriterija njegove klasifikacije, kao osnove dubljeg i potpunijeg saznavanja i saznanja pojave i procesa - genocida koji je predmet posebne i samostalne nauke i predmet naučnog istraživanja. Ne treba izgubiti iz vida činjenicu da je klasifikacija početni oblik mjerenja kojim se ostvaruje jedinstvo odnosa kvalitet - kvantitet u procesu naučnog saznanja naučnim istraživanjem.

U nauci i naučnoj metodologiji postoje razne vrste definicija, pa u ovom slučaju možemo pristupiti utvrđivanju osnova konstituisanja definicije genocida. Analizom

dosadašnjih brojnih definicija genocida kao društvene pojave i procesa došli smo do opštih i zajedničkih odredbi pomenutih definicija, a to su:

1. postojanje namjere kao oformljenog opredjeljenja za određenu djelatnost, čiji je cilj genocid;
2. neophodnost postojanja sistema i organizacije za (iz)vršenje genocida;
3. subjekti, individualni i kolektivni, ideološki i operativni, u planiranju, pripremama, organizovanju i izvršenju genocida;
4. motivi, interesi i ciljevi subjekata nosilaca genocida;
5. metode i sredstva koja se koriste u aktivnostima vršenja genocida;
6. žrtve i obilježja žrtava genocida;
7. posljedice, odnosno rezultat(i) genocida.

Ovome treba dodati još i odredbe prostora i vremena u kojem se vrši genocid.

Navedene bitne zajedničke odredbe raznovrsnih definicija nesumnjivo mogu poslužiti kao osnov pristupu izgrađivanja i formiranja operacionalno radne definicije genocida sa stanovišta potreba i zahtjeva konstituisanja, razvijanja i razvoja nauke o genocidu, odnosno samostalne posebne nauke u sistemu nauke uopšte. Ovim pitanjem i problemom nauka se ozbiljnije počela baviti osamdesetih, odnosno devedesetih godina XX stoljeća, čemu su posebno doprinijeli agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima. Imajući u vidu vrijeme u kojem je nauka ozbiljniju pažnju posvetila problemu definicije genocida i njegovog naučnog istraživanja, ozbiljan i odgovoran posao naučnim poslenicima na ovim pitanjima tek predstoji.

O genocidu i drugim oblicima zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava postoje fragmentarna, djelimična i nepotpuna, parcijalna i necjelovita naučna saznanja, koja tretiraju predmetnu problematiku, ali postoje i stručna saznanja koja predstavljaju oblik konkretizacije naučnih saznanja u procesu primjene. To najbolje potvrđuje i ilustruje postojanje definicije genocida u *Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida* (Generalne skupštine Organizacije ujedinjenih nacija) iz 1948, koja spada u korpus najznačajnijih međunarodno-pravnih dokumenata, u tekovine ljudske civilizacije, kao rezultat iskustva međunarodne zajednice iz holokausta i genocida u Drugom svjetskom ratu, u kojoj je data normativna definicija genocida, a koju su preuzela skoro sva nacionalna zakonodavstva, uvrštavajući je u nacionalne zakone u procesu i postupcima pravne prakse. Isti je slučaj i sa međunarodnim institucijama pravde.

2. Holokaust i genocid

Termin *holokaust* koristi se da se opišu genocid i svi drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, koje su nacisti i njihovi saveznici, kolaboracionisti i marionetski režimi u periodu od 1933. do 1945. planski i sistematski izvršili u različitim dijelovima Evrope, pobivši desetine miliona ljudi. Oko šest miliona bili su Jevreji, tj. više od polovine ukupnog jevrejskog stanovništva Evrope, od čega 1.500.000 djece.

Riječ *holokaust* korištena je kroz historiju za opisivanje raznih pokolja nad civilnim stanovništvom, za velike katastrofe, masovna ubistva, kao, primjera radi, masovni pokolji u vrijeme krstaških ratova ili zvjerstva nad Kozacima u XVII stoljeću.

Riječ *holokaust* potječe od grčke riječi *holokaustos* i sastoji se od grčke složenice korijena - *hólon*, što znači *opće*, *općenito*, *svekoliko* i *kaustón*, što znači *čisto*, *očišćeno*, *spaljeno*. Riječ *holokaustón* u starih Grka znači *žrtvu paljenicu* svim zemaljskim i podzemnim bogovima i predstavlja zanimljivu asocijaciju na nacističku težnju paganskim prauzorima. Riječ se pojavljuje u grčkom prijevodu biblijske žrtve poznate kao *olah*, što je sveto spaljivanje posvećeno u potpunosti Gospodaru, a postojala su i druga žrtvovanja u hrani.

U prvoj polovini XX stoljeća uobičajena je upotreba riječi *holokaust* na engleskom jeziku i njome se imenuju i označavaju masakri, ratovi i katastrofe.

Nakon Drugog svjetskog rata riječ *holokaust* počela se vezivati isključivo da označi nacističko uništavanje evropskih Jevreja, te se i danas upotreba te riječi često prisvaja isključivo za opisivanje i objašnjenje nacističkog genocida nad Jevrejima. Ipak, postoji rastuća svijest o tome da holokaust mora uključivati i pokušaje da se unište nejevrejski narodi, kao što je nacistički genocid nad Romima u okviru istog projekta destrukcije i eksterminacije. Od tada riječ polahko izgrađuje svoj put do engleskog jezika, piše se velikim prvim slovom i u najvećem broju slučajeva odnosi se specifično na genocid nad Jevrejima.

U hebrejskom jeziku i sve češće u međunarodnim krugovima ukoliko se želi naglasiti specifično jevrejska komponenta holokausta, koristi se riječ *šoa*, također biblijskog porijekla, koja označava *nevolju*, *nesreću*, *veliku katastrofu*. Ta se riječ prvi put pojavila u jednom novinskom članku na hebrejskom jeziku, objavljenom u Jerusalmu 1940. Država Izrael je 1951. uvela praznik *Jom ha-šoa* kao *Dan sjećanja na sve žrtve holokausta*.

Danas riječ *holokaust* primarno označava planski i organizovani, od države i njenih organa vlasti, nacistički genocid nad evropskim Jevrejima, a u širem značenju i organizovano istrebljivanje drugih (ciljnih) grupa, prvenstveno Roma, koje su od 1933. do 1945. u

Njemačkoj i okupiranoj Evropi provodili nacistička Njemačka i njeni saveznici i kolaboracionisti. Jevreji su bili primarne žrtve nacističkog režima. Romi i razni slavenski narodi, također, bili su određeni - ciljani za uništenje ili desetkovanje zbog nacionalnih, etničkih ili vjerskih razloga. Milioni drugih ljudi, uključujući homoseksualce, ljude sa mentalnim ili fizičkim hendikepom, političke i vjerske protivnike (Jehovini svjedoci, na primjer), sovjetske ratne zarobljenike, poljsku aristokratiju i intelektualnu elitu, također, doživjeli su nezamisliva ugnjetavanja i smrt pod nacističkim režimom. Vodeći autoriteti i istraživači holokausta, uključujući prof. dr. Israhela Charnya, saglasni su da se riječ *holokaust* ne može i ne smije izdvajati iz konteksta drugih genocidnih pokolja nad ostalim nacionalnim, etničkim, rasnim, vjerskim ili drugim grupama.

Uvažavajući mišljenje naučnog autoriteta kao što je Charny, a na osnovu poređenja i analize bitnih definicija realiteta i pojmova holokaust i genocid, očigledno je u pitanju terminološka, a ne bitna suštinska sadržajno-pojmovna razlika. Naime, ono po čemu se pojava genocida, pored genocidne namjere, ideologije i politike, koje predstavljaju bitne odredbe svakog genocida, imenuje i označava terminom holokaust jeste činjenica da je uništavanje Jevreja od strane nacista nesumnjivo najsistematičniji pokušaj sprovođenja *totalnog* i *potpunog* genocida (ikada počinjenog). Holokaust je bio i ostao arhetipski transformativni događaj u historiji zapadne civilizacije koji je proizveo ono što nijedan genocidni događaj prije njega nikada nije - gnusne zločine masovnog uništenja ljudskih života, zahvaljujući jedinstvenosti ideologije i politike ubistava od dobro organizovane države, izvanredno naprednih ljudi i civilizacije koja je od najboljih sredstava i tehnologije počinila plansko masovno istrebljenje ljudskih bića. Prema tome, po svim bitnim odredbama pojave realiteta između genocida i holokausta i obrnuto ne postoji sadržajno-pojmovna, već terminološka razlika, pri čemu treba imati u vidu činjenicu da se holokaust (uništavanje i istrebljenje Jevreja, odnosno genocid nad Jevrejima), često objašnjava kao *jedinstveni (genocidni) događaj u svjetskoj historiji*, što on u suštini to i jeste. Da ne bi bili pogrešno shvaćeni, ovim razmatranjem ne želimo, niti možemo, niti hoćemo praviti razlike među genocidima, a pogotovu ne hijerarhiju njihovog poretka. Stoga osnov za shvatanje i definisanje predmeta **nauke o genocidu** je relativno posebna, samostalna i izdvojena pojava genocida u društvenoj stvarnosti, koja se empirijski može otkriti, identifikovati i misaono shvatiti i kao takva naučnim istraživanjem naučno saznati. Polazeći od raznorodnih i raznovrsnih strukturalnih činilaca izrazito složene pojave genocida, ona nužno zahtijeva multidisciplinarni pristup naučnom istraživanju.

3. O naučnom istraživanju, naučnom i društvenom značaju istraživanja genocida

Najsavremenija metodološka literatura nam nudi definicije istraživanja i naučnih istraživanja na osnovu kojih se po određenim kriterijima izvode određene klasifikacije. Ovaj osnovni stav već ukazuje na potrebu razlikovanja istraživanja, zbog čega se i govori o amaterskim (diletantskim) istraživanjima, profesionalnim (stručnim), naučnim istraživanjima i kvazi istraživanjima.

Naučna i metodološka literatura objašnjava navedene članove klasifikacije, osim kvazi istraživanja, koja sama po sebi ukazuju i na rezultat tih istraživanja, koji nije potrebno posebno objašnjavati. Ipak, bitno odsustvo istraživačkog i metodološkog obrazovanja, kao i nepoznavanje teorije problema - predmeta, povezano sa nesavjesnosti, neodgovornosti, određenim ličnim, primarno materijalno-finansijskim interesom, povezanost sa dnevnom politikom i politikanstvom, doprinose rezultatima istraživanja koji medijski dobro pripremljenim i propagandno plasiranim na određene ciljne grupe nepogrešivo i nesumnjivo proizvodi štetne posljedice aktuelno i perspektivno.

Dobro je poznato da se razvoj savremenog društva i države u svim oblastima društvenog života, razvoja i progressa ne može zamisliti bez naučnih istraživanja, odnosno naučnih saznanja koja se obezbjeđuju naučnim istraživanjima, subjektima društva i države u promišljanju rješenja društvenih problema i njihovom planiranju, programiranju i rješavanju. Tešku i složenu društvenu i ekonomsku situaciju koriste kvazi istraživači, usmjeravani i vođeni iz raznih često i teško identifikovanih centara interesa, moći i uticaja, čija se imena, status, pozicije i interesi koriste da se preko njih organizuju i sprovedu tzv. istraživanja, čiji rezultati zabrinjavaju, što nesumnjivo kod stanovništva doprinosi stvaranju atmosfere neizvjesnosti, straha i besperspektivnosti i besmisla života na određenom prostoru, što je posebno karakteristično, u današnje vrijeme, za one prostore, koji nastanjuju žitelji i građani islamske vjeroispovijesti (eklatantni primjeri su: Bosna i Hercegovina, Sandžak - Srbija, Crna Gora, Kosovo, Makedonija, ...).

Iako, može se zapaziti da naučnici istraživači, pa čak i poznati i priznati metodolozi, rijetko govore o kvazi istraživanjima (ili uopšte ne govore), za razliku od ostalih članova klasifikacije o kojima daju argumentovana objašnjenja, ukazujući na njihovu funkcionalnost i svrsishodnost. Prema tome, nužno je napraviti razliku između istraživanja i naučnih istraživanja, kojima se kroz naučnu proceduru, primjenom naučnih metoda obezbjeđuje naučno istinito saznanje, odnosno kojima se dolazi do naučne istine. Shodno tome, saznanja koja obezbjeđuju naučna istraživanja jedino imaju svojstva naučnih saznanja, a do saznanja

se može doći i mimo naučnih istraživanja i koja mogu biti potpuno tačna i istinita, ali ona nemaju status naučnih saznanja. Naučna saznanja se planski, organizovano, ciljno, svrsishodno i sistematski stiču i izlažu (sistemizuju) i ona su osnov edukacije polaznika, učenika, studenata i drugih na raznim mjestima, u razna vremena, na raznim nivoima, kojima se obezbeđuje jedna od najviših univerzalnih ljudskih vrijednosti - znanje kao uslov i prepostavka ljudskog djelovanja i djelanja.

Kroz prethodna pitanja ovog izlaganja je ukazano na pretpostavke i potrebe zasnivanja i razvoja posebne i samostalne nauke o genocidu, pri čemu je bilo govora o predmetu nauke, o kojem se stiče naučno saznanje primjenom metoda nauke, koji (kao bitni konstitutivni činilac) obuhvata sve metode istraživanja u jednom funkcionalnom i uređenom poretku. Svim naučnim poslenicima je dobro poznato da je najopštija metoda istraživanja naučno istraživanje, shvaćeno kao proces i procedura koja se odvija po određenim etapama i fazama u kojima se primjenjuju (zavisno od tipa istraživanja) skoro sve metode istraživanja. I nauka o genocidu kao posebna i samostalna nauka ima predmet i metod nauke i posjeduje samosvojan poseban i specifičan naučni jezik, u kojem se koriste kategorijalni i drugi izvedeni pojmovi i termini, kojima je u predmetnoj nauci strogo određeno značenje i kojima se koristimo u procesu saznanja i procesima saopštavanja - saopštenja naučnog saznanja naučnoj i općoj javnosti. Dakle, naučnim istraživanjima se provjeravaju (verifikuju) postojeća saznanja, produbljuju i proširuju postojeća naučna saznanja i stiču nova naučna saznanja o predmetu i metodu nauke.

Imajući u vidu da govorimo o nastanku i razvoju nauke o genocidu, kao složene, dinamične i razvojne nauke, u okviru koje se mogu otkriti i identifikovati posebne naučne discipline, krucijalni sadržaj predmeta i metoda u svim bitnim dimenzijama i aspektima predmeta nauke i predmeta istraživanja pripada društvenim naukama, što ne isključuje postojanje i posebnih naučnih disciplina - prirodnih, psiholoških, pa čak i tehničkih nauka, o pojedinim segmentarnim i elementarnim činocima predmeta nauke o genocidu, na čija saznanja se oslanja i čije rezultate koristi posebna i samostalna društvena nauka o genocidu, kao društvenoj pojavi.

Genocid kao najsloženiji oblik zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava je, kao što je već prethodno rečeno, empirijska pojava društvene stvarnosti koja determinira, preventivno i primarno po tipu naučna empirijska istraživanja, čija je bitna komponenta **projekt naučnog istraživanja** kao naučni i operativni dokument, naučno-teorijska i metodološko-metodska osnova planiranja, organizovanja i realizacije naučnih istraživanja, te i izrade izvještaja o istraživanju i rezultatima naučnog istraživanja. Nažalost, mnoga

empirijska naučna istraživanja su organizovana i realizovana bez projekta naučnog istraživanja ili njegovo bitno reduciranje i svođenje na izradu instrumenta (instrumenata) istraživanja, kojima se pribavljaju, sređuju, obrađuju i analiziraju podaci i radi izvještaj o istraživanju, što je visok stepen improvizacije naučnog istraživanja i što se ne preporučuje savjesnim i odgovornim istraživačima.

Naučno saznanje, stečeno naučnim istraživanjima o genocidu i drugim oblicima zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, pored naučnog doprinosa, najneposrednije je u funkciji izgradnje, očuvanja i razvoja mira, sloboda i prava, solidarnosti, uzajamnosti, itd, jednom riječju svih proklamovanih principa i vrijednosti u najvišim dokumentima Ujedinjenih nacija, čije uvažavanje i ugrađivanje u temelje ljudskog društva obezbjeđuje razvoj boljeg i pravednijeg svijeta, kao ideala kome treba da teži savremena civilizacija i kultura i ljudsko čovječanstvo. Iskreno se nadam i duboko vjerujem da će uposlenici i saradnici Instituta za istraživanje genocida pri Internacionalnom univerzitetu u Novom Pazaru težiti ostvarenju i dostizanju naučne istine, kojom će se obezbijediti razvoj nauke i naučnog saznanja, ali i nauke, čija će saznanja doprinijeti razvoju plemenitijih odnosa među ljudima u ljudskoj zajednici i ljudskom društvu.